

StOKpaardje



Donateursblad van Stichting 't Oude Kinderboek
jaargang 3, nummer 3, 2007
verschijnt 4x per jaar

Colofon

Stichting 't Oude
Kinderboek
Laarstraat 31
7201 CB Zutphen
0575-545117
oudekinderboek@hetnet.nl
di t/m vrij 13.00-17.00
www.stichtingoudekinderboek.nl
issn 1873-9474

Redactie

Janneke van der Veer
Lot van den Akker
Pien Pon
Reint Jan Terbijhe

Comité van Aanbeveling

Bennie Jolink
Nannie Kuiper
Marieke Schriks
Jan Terlouw

Wordt u donateur?

Dan krijgt u:

- *ontvangstbevestiging
- *donateursblad
- *gratis kopersservice
- *eindejaarsattentie

Doelstelling:

Het verzamelen, bewaren
en ter inzage geven van in
principe niet recent
verschenen kinder- en
jeugdliteratuur, in het
bijzonder uit het
Nederlandse taalgebied.

VAN HET BESTUUR

Op 30 augustus beleefden we met elkaar een zeer geslaagde presentatie van het boek *Van Arendsoog en Joop ter Heul!* In een sfeer van nostalgie, opgeroepen door de entourage van de Burgerzaal, de muziek, de acteurs en de inleidingen, werd het eerste exemplaar van het boek op ludieke wijze overhandigd aan kinderboekenschrijver Harm de Jonge. Meer hierover vindt u in de bijdrage van de bekende Zutphense houtsnijder Marco Mout in dit StOKpaardje,

Ons kinderboekenleenmuseum mag zich verheugen in een nog steeds groeiende belangstelling van bezoekers en via de website, e-mail en telefoon. Onlangs werd zelfs vanuit Jeruzalem met StOK gebeld met als gevolg dat op dit moment een schenking van tien kilo boeken per zeepost naar ons onderweg is. Het aantal boeken wordt zo groot dat we het pand aan de Laarstraat uit gaan barsten. In het werk-/beleidsplan van StOK wordt een noodzakelijke grote uitbreiding onderkend.

Het bestuur ziet twee problemen op StOK afkomen. Eén daarvan is de bezetting. Tijdens de openingsuren zijn de medewerkers bezig met het ontvangen van bezoekers en het beantwoorden van telefoon en mail. Alle andere werkzaamheden moeten steeds meer in de niet-openingsuren plaatsvinden. We hebben daarom dringend nieuwe mensen nodig die als vrijwilliger mee willen werken in ons kinderboekenleenmuseum!

Het tweede probleem is de financiering. Het huidige beleid, gratis uitlenen van boeken, willen we bijzonder graag handhaven. De inkomsten uit bijdragen van donateurs, gemeentelijke subsidie, ontvangst van groepen, giften en verkoop van overtollige boeken zijn ontoereikend om een groter pand te financieren. Wij hebben in ons boekenbestand veel sprookjes. Misschien komt bij ons de goede fee wel binnen in de vorm van een grote gift, een aanzienlijk legaat of een gesponsord onderdak.

Reint Jan Terbijhe, voorzitter StOK

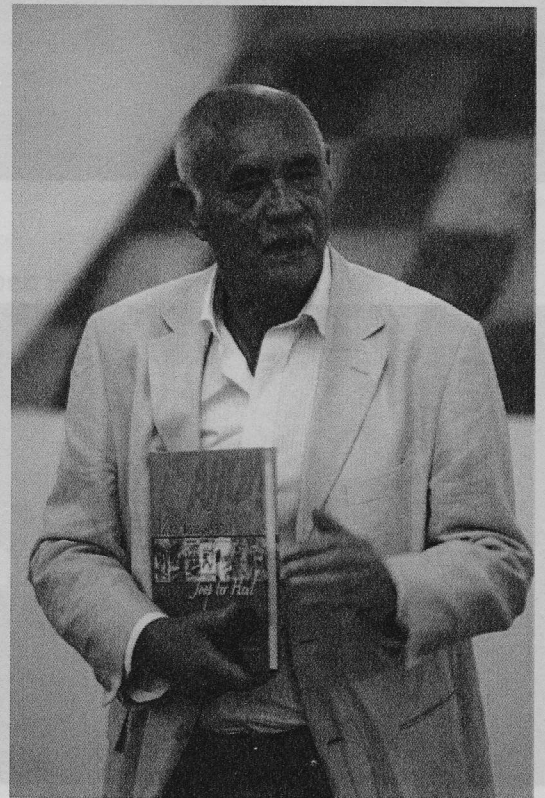
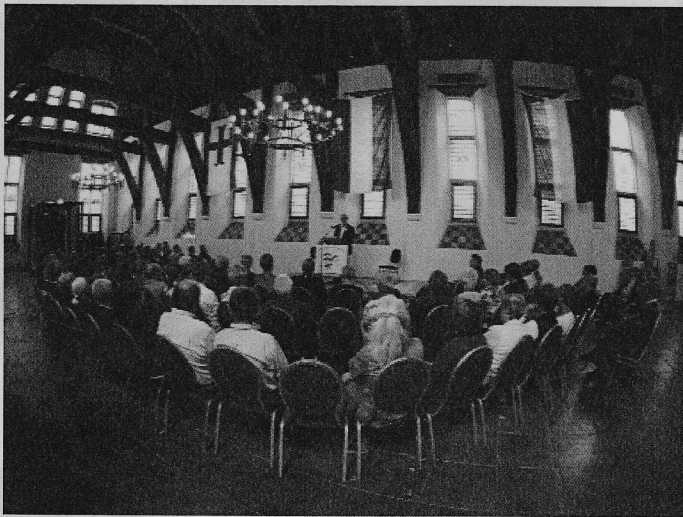
VAN ARENDSOOG en JOOP TER HEUL

Het was druk in de prachtige historische Burgerzaal in Zutphen op donderdag 30 augustus j.l. Een dag waar alle medewerkers van StOK en uitgeverij Terra Lannoo naar hadden uitgekeken, de dag van de presentatie van *Van Arendsoog tot Joop ter Heul*, geschreven door Janneke van der Veer. Live gitaarmuziek, een prachtige tentoonstelling met historische boeken en lichtbeelden en een groot podium met spreekgestoelte. Terwijl wethouder Luesink, tientallen gasten en de pers een gedragen speech van StOK-voorzitter Reint Jan Terbijhe dachten te gaan aanhoren, dacht de voorzitter daar zelf anders over. Binnen enkele minuten had hij het publiek op het andere been en zat de sfeer er goed in. Terbijhe zei het direct al: 'Historische kinderboeken lezen is als een tijdreis in je hoofd.' 'Stel je voor', zei hij, 'hoe het hier vroeger stonk naar mest, naar vlees (het was ooit een vleeshal...), hoe hier recht werd gesproken en verdachten, terecht of onterecht, ter dood werden veroordeeld en opgehangen. Daarom was de Burgerzaal de perfecte locatie voor de presentatie van dit boek. Ik zag diverse mensen wat angstig omhoog kijken naar de hoge balken en in gedachten een tijdreis maken ... Uitgever Frank Noë vertelde opgevoed te zijn met christelijke jeugdliteratuur, die precies aangaf wat goed en fout was. Maar Noë was ook met zijn gedachten bij zijn buurmeisje op wie hij in stilte verliefd was. Met het buurmeisje is het niets geworden, maar met zijn liefde voor kinderboeken wél. 'Ik kwam eens het pand aan de Laarstraat binnen en dacht: daar moet ik een boek van maken. Een vermetel plan en ik wist niet of het eigenlijk wel kon.' Maar Noë werd nog verliefder door de steun en het enthousiasme van de mensen van StOK en de redacteurs bij zijn uitgeverij. En nu, na het bestuderen van 500 boeken, het bedenken en schrappen van thema's, het maken van vele scans door Repro Design, talloze gesprekken, vele e-mails, is het er dan. Noë was meer dan trots. Na hem was het de beurt aan schrijfster Janneke van der Veer, die de totstandkoming van het boek toelichtte. Ze vertelde met hoeveel plezier ze aan het boek had gewerkt en wat een geweldige steun StOK voor haar geweest was. Speciaal noemde ze de onvermoeibare inzet van Paula Bömer. 'Bijna elke dag hadden we de laatste maanden contact en geen vraag van mijn kant bleef onbeantwoord', aldus de schrijfster. Groot applaus volgde. Ondanks haar bescheidenheid was Paula dit keer een klein beetje groter dan ze gewoonlijk is. Er was nog een verrassing voor de StOK-medewerkers: de schrijfster had ergens een exemplaar opgedoken van een zeldzaam boekje over zeeheld Klaas Duit en bood dit StOK aan. Wat niemand zag aankomen, was dat Arendsoog en Joop ter Heul in hun gebruikelijke outfit er ook zouden zijn. Onder het motto 'wij zijn niet dood, wij leven nog!' hielden ze een tweespraak vol humor, citeerden ze uit elkaars boeken en vonden ze dat het tijd werd dat 'hun leven ook verfilmd zou worden', net als *Pietje Bell*, *Kruistocht in spijkerbroek* en *Pluk van de Petteflet*. Overduidelijk voor iedereen viel Arendsoog voor de spontane charme van Joop. Drommels! Dat kan nog eens een spannend boek worden, misschien onder de titel *Arend's oogje op Joop?* Vervolgens boden de twee aan kinderboekenschrijver Harm de Jonge het eerste exemplaar van het boek aan. De Jonge wist het publiek te boeien met een kritische en ook persoonlijke visie op kinderliteratuur. Ook hij had een jeugdliefde, weliswaar onbeantwoord maar de liefde was er niet minder diep door: Juffrouw Stubbe was het object van zijn romantische gevoelens. Misschien door haar wat Bordewijkse naam is het nooit wat geworden. Maar andere gebeurtenissen uit zijn jeugd hadden een diepgaande invloed op zijn carrière als kinderboekenschrijver. Internaten, wonen op een boot, het maakt allemaal deel uit van zijn literaire palet. Dat lezen ook nog eens gevolgen voor de gezondheid kan hebben, Harm de Jonge wist er alles van: schedelzoemen, duizelingen, oorsuizen, slechtzien. Je kunt het er allemaal van krijgen. Toch zag een publiek een kerngezonde, forse vent op het podium, dus het zal wel loslopen met die schadelijke leesgevolgen.

Er waren ook enkele kritische noten, onder andere richting de wetenschap, die de kinderliteratuur nog steeds niet serieus neemt als goede basis voor gedegen onderzoek naar taal-, cultuur- en ontwikkelingsgeschiedenis. Die wereld tussen 'twee stukjes karton', zoals De Jonge het noemde, wordt veel te weinig gezien als bron voor de kennis van de geschiedenis van ons land. Daar ligt nog een mooie taak voor StOK, voortbouwend op het succes van de productie van dit prachtige boek. Wethouder Luesink was onder de indruk van het werk van StOK. Hij vertelde dat deze projecten, in Zutphen gevestigd en opgestart, de stad tot zo'n uniek weefsel van bijzondere culturele initiatieven maakt.

In de Burgerzaal, waar ooit het vlees (van geslacht dier of mens...) aan grote haken hing, was het toen tijd voor een dankwoord, vooral voor StOK-oprichtster Pien Pon, die zoals gewoonlijk in een opvallende creatie, direct de lof doorgaf in de vorm van flessen wijn aan de sprekers. Tijd voor een oorlam nu, stelde voorzitter Terbijhe. En iedereen genoot van de culinaire verrassingen die ook door de mensen van StOK waren gemaakt, sommigen nog wat steels kijkend naar de hoge balken. Misschien wordt de volgende publicatie 'Culinaire Kinderboeken'. Het bleef nog lang gezellig in de Burgerzaal.

Marco Mout



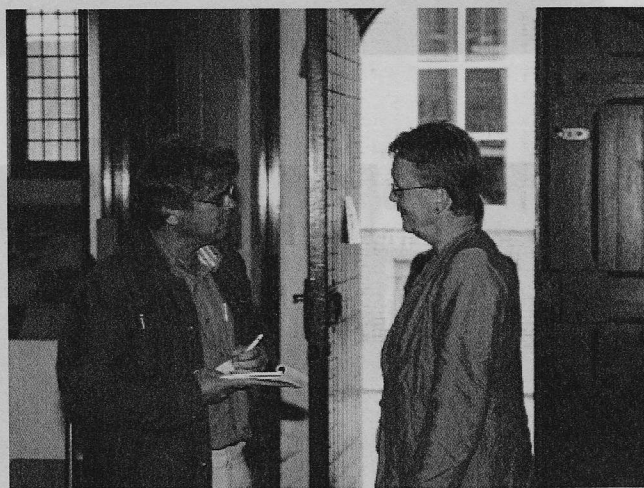


foto-verslag presentatie "van Arendsoog en Joop ter Heul"
30-08-07 door fotograaf Geert de Groot, Almen

GESCHREVEN IN BOEKEN... , deel 1

Een tijdje geleden schreef ik in het StOKpaardje over de dingen die de medewerkers van StOK zoal in boeken vinden. Daarnaast worden er ook in veel boeken opdrachten geschreven. Een aantal daarvan, die bijzonder zijn door hun tekst of door de tijd waarin ze geschreven zijn, wil ik hieronder weergeven.

August Gorissen kreeg op 29 juli 1914 op de Aloysiusschool in 's-Hertogenbosch de zesde prijs voor gedrag en vlijt . Het boek was *Genoveva*, een der schoonste en hartroerendste geschiedenissen uit vroegere tijd. Wat zou de eerste prijs geweest zijn?

'Gekregen van Jong-Nederland opdat ik een abonnée aangebracht heb op 5 december 1926'

De 'bonus' was *Stijfkopje als grootmoeder* van Emmy von Rhoden.

In *Ank vindt haar weg* is een papier geplakt dat er uitziet als een diploma. Hierop staat: 'Diploma Jeugdspaarbank Warnsveldsewegkwartier. Uitgereikt aan Maria Johanna Kuyper in 1947 voor trouw en ijverig sparen'

'Voor mijn lief Truus ter herinnering aan haar evacuatie-dagen in 1945.
Margot Tahl, Winschoten, 22 juni 1945'

'Als prijs voor trouwe komst op de catechisatie en als dank voor haar bereidwillig meezingen met het kinderkoor. Uitgereikt bij den Kerstmis van 1882'
Voor de trouwe komst kreeg de enthousiasteling: *Connanchet, het opperhoofd der indianen*.

'Aan P. Geus.

Leerling der 11^e klasse op de gemeenteschool 7A in Den Helder

Bewijs van goedkeuring voor getrouw schoolbezoek, vlijt en goed gedrag - 14 juni 1906'

Boek: *Een woelige logé*

'Bij het verlaten van de Christelijke school gegeven aan Johan Hendrik van Olst voor betoonde vlijt en goed gedrag door de hoofdonderwijzer B. Roelofsen Verburg - 1 maart 1875'

Voor die betoonde vlijt en goed gedrag kreeg Johan: *Het geheimzinnige kistje* van E. Gerdes

'Voor Engelbertus Annevlink van moe en vader - 5-12-1942

Wie niet studeert in zijn jeugd

Zal geen geleerde zijn op rijpe leeftijd'

'Verdiend met het helpen aan de melkboer - 1972'

Een Leni Saris-omnibus.

Liet Hoytink

RECENTE SCHENKINGEN

Guus Betlem Jr., *'t Klaroentje van Koentje*. Z.p., N.V. Romantic Uitgeversmaatschappij, z.j.

G. Stuvet, *De kist met de koperen spijkers*. Rijswijk, V.A. Kramers [1939]

Ina van Westen, *De Indische Club*. Z.p., Vroom en Dreesmann [ca 1930]

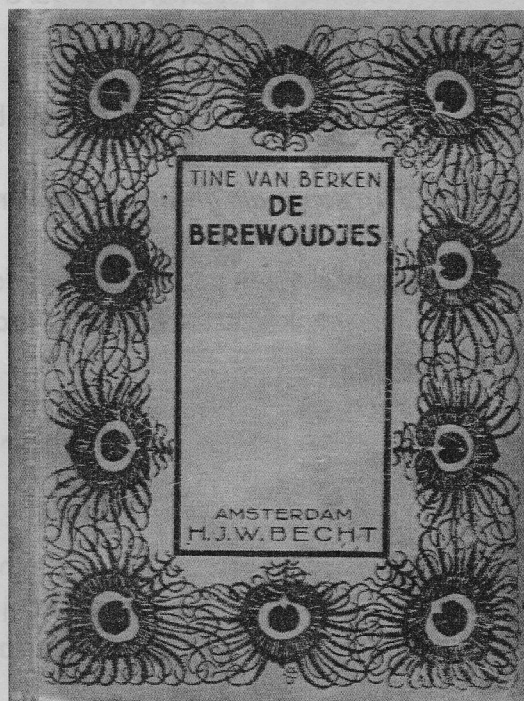
W. Heimburg, *Liesje van den lompenmolen*. Rotterdam, Bolle, vijfde druk, [1912]

BOEKBESPREKING DOOR JANNEKE VAN DER VEER

Tine van Berken, *De Berewoudjes*.
Amsterdam, H.J.W. Becht, vierde herziene
druk, [1915].

In 1895 verscheen van Tine van Berken (1870-1899) *De familie Berewoud*. De drie herdrukken die van het boek verschenen (in respectievelijk 1900, 1907 en 1915), kregen de titel *De Berewoudjes* mee.

Het verhaal gaat over Jet, Elly, Mies en Pop Berewoud. Hun moeder is overleden bij de geboorte van Pop. Sinds de dood van zijn vrouw is vader Berewoud, een kamergeleerde die bijdragen levert aan kranten en tijdschriften, 'een oude man, heel oud' geworden. Jet, de oudste dochter, vraagt hem als ze veertien is of zij het huishouden mag bestieren. Hoewel Jet geen enkele ervaring heeft en ook niet zo goed met geld overweg kan, mag ze het proberen. Ze doet ontzettend haar best en komt er al gauw achter dat een huishouden veel geld kost. Aanvankelijk zet ze haar huisgenoten elke dag een copieus maal voor, maar dat blijkt Bruin niet te kunnen trekken, vooral ook omdat de inkomsten van vader Berewoud gering zijn. Daarom stelt ze de zogenaamde Ho-ho-dagen in, afgeleid van 'Hornby's Oatmeal'. Twee dagen per week bestaat de hoofdmaaltijd uit havermout,



Tine van Berken, *De Berewoudjes*. Amsterdam, H.J.W. Becht, vierde herziene druk, [1915].

rijstebrij of andere grutterskost. Ondanks de armoede, die ook blijkt uit het versleten interieur van hun Amsterdamse bovenhuis en de vaak verstelde kleding van de meisjes, is er sprake van een harmonieus gezin. Jet, die inmiddels vier jaar de huishouding doet, bedenkt allerlei aardige dingen om het leven te veraangenamen, zoals een uitstapje naar Zandvoort. Maar dan moet er wel derde klasse gereisd worden. Elly voelt daar weinig voor - zij koopt tweede klas-kaartjes en past het verschil bij van haar eigen geld. Ook vader Berewoud levert een bijdrage: hij neemt voor ieder een

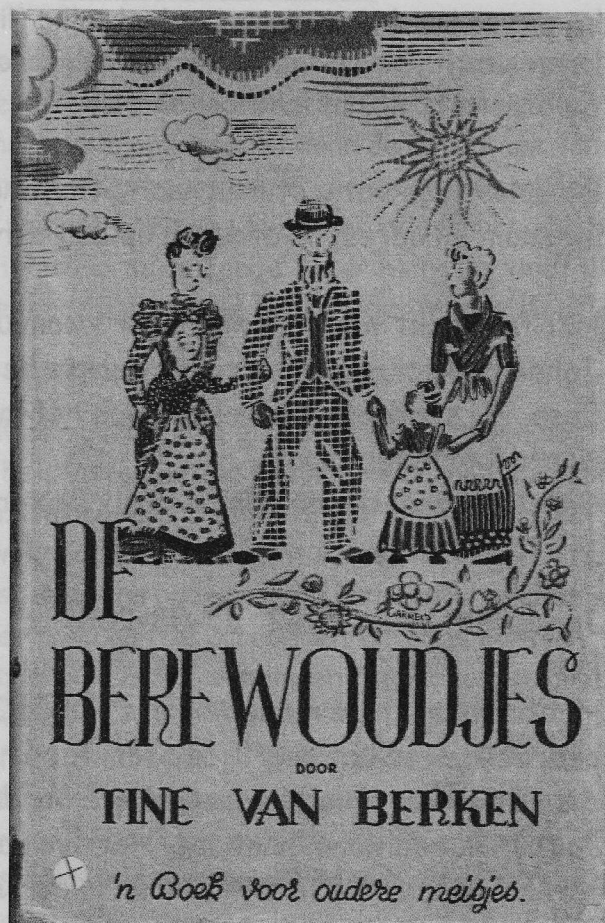
een sinaasappel mee. De warmte in het gezin blijkt ook als Pop roodvonk krijgt. Dagenlang vecht ze tegen de koorts. Vader, Jet en Elly waken om beurten bij haar. En ook Dita, 'het meisje voor halve dagen', draagt haar steentje bij. Gelukkig herstelt het meisje volledig, wat gevierd wordt met een glaasje wijn. Als het tijdschrift waar vader voor werkt, opgeheven wordt, worden de inkomsten nog kariger. Het wordt voor Jet steeds moeilijker om de eindjes aan elkaar te knopen. De maaltijd bestaat nu dikwijls uit kapucijners of koolraap. Vlees staat maar zelden op het menu. Dita kan niet langer blijven, tot groot verdriet van allen. Geklaagd wordt er echter amper.

Ondanks de financiële problemen wordt sinterklaas gezellig gevierd, met kleine cadeautjes en aardigheidjes. Om de inkomsten aan te vullen zoekt Elly een baantje als kinderjuffrouw. Een van de kinderen die ze onder aan hoede heeft, is echter zo lastig, dat ze het niet lang volhoudt. Het gezin krijgt pas echt lucht als Elly gezelschapsdame wordt bij een oude, wat excentrieke dame en als er bij de Berewoudjes een betalende logé in huis komt. Het verhaal eindigt met het huwelijk van Elly en Eduard, de kleinzoon van de dame bij wie ze werkt.

Tine van Berken (pseudoniem van Anna Christina Witmond-Berkhout) verwerkte dikwijls autobiografische elementen in haar boeken. Dat is ook het geval bij *De Berewoudjes*. Net als de schrijfster houdt Mies Berewoud van boeken en droomt ze ervan om schrijfster te worden. Haar schrijfproducten leiden echter tot hilariteit op school en bij haar zusjes. Ze heeft namelijk nogal de neiging om in een hoogdravende stijl te schrijven.

Uit de meisjesboeken van Tine van Berken blijkt een geëmancipeerde geest. Het sluiten van een goed huwelijk voor meisjes staat, in tegenstelling tot de toen heersende moraal, niet bovenaan. Het bereiken van zelfstandigheid is belangrijker. Meisjes worden aangespoord tot studie en werk. Dat blijkt ook uit *De Berewoudjes*. Zo beseft Elly dat ze een baan moet gaan zoeken en Mies werkt stug door

om de opleiding voor onderwijzeres met succes te voltooien. Jet is de steun en toeverlaat thuis. Zij heeft zich ontwikkeld tot een moederfiguur en is de spil van het hechte gezin. Tine van Berken wordt beschouwd als de eerste Nederlandse meisjesboekenschrijfster. Haar boeken waren rond de eeuwwisseling erg geliefd. Door veel recensenten werd ze destijds een begaafd schrijfster genoemd.



Tine van Berken, *De Berewoudjes*.
Turnhout, De Sleutel, [1945]

ZOEK HET BOEK

Weet u uit welk boek het onderstaande fragment komt? Degenen die het antwoord weten, maken kans op een boek naar keuze uit het verkoopassortiment.

Inde eerste plaats was hij altijd gezond, zodat niemand ooit last van hem had en in de tweede plaats had hij zulk een lief humeur en zulke aardige maniertjes, dat iedereen er plezier in had; en in de derde plaats zag hij er zo beelderig uit - net een schilderijtje! In plaats van een gewoon kinderkopje, kwam hij in de wereld met mooi, zacht, goudkleurig haar, dat aan de tipjes krulde en dat toen hij een half jaar oud was, al om zijn hoofdje golfde; hij had grote bruine ogen, lange wimpers en een snoezig gezichtje; hij was zo krachtig gebouwd en had zulke flinke stevige beentjes, dat hij al begon te lopen toen hij tien maanden telde, ook gedroeg hij zich zo fatsoenlijk voor een kindje van zijn leeftijd, dat iedereen verrukt over hem was.

De oplossing kunt u sturen naar Stichting 't Oude Kinderboek met vermelding van uw naam en adres, of afgeven op Laarstraat 31, 7201 CB in Zutphen.

Het fragment van de vorige keer kwam uit *De Scheepsjongens van Bontekoe* door Johan Fabricius. Het werd als eerste herkend door mevrouw Warmerdam uit Epse. Zij schreef: "Deze keer was het minder moeilijk voor me; Houvast was het woord 'botteliersmaat'."

Gefeliciteerd! U mag een boek uit de verkoopkast komen uitzoeken

Jos Brink, 19-06-1942 17-08-2007

Het bestuur en de medewerkers van StOK zijn bedroefd over het overlijden van Jos Brink. Als lid van het Comité van Aanbeveling droeg Jos StOK een warm hart toe. Het sympathieke verhaal over StOK in zijn column in de NCRV-gids heeft veel mensen in contact gebracht met ons kinderboekenleenmuseum. Hoewel het om andere redenen niet doorging, was zijn bereidheid mee te helpen aan de op 30 augustus gehouden boekpresentatie voor ons een grote morele steun.

Wij zijn hem dankbaar voor zijn positieve inzet als lid van het Comité van Aanbeveling, als donateur en als mens.

Reint Jan Terbijhe, voorzitter StOK

